SINBELEWENIS VAN DIE DWELMMIDDELAFHANKLIKE PASIENT

Marinda Steyn, Minrie Greeff and Marie Poggenpoel

INLEIDING

Die vorming en aanvang van dwelmmiddelafhanklikheid is 'n komplekse proses wat interaksie tussen verskeie biologiese, psigologiese en sosiologiese faktore behels. Die omvang van oorsake is legio met onderskeie eksterne en interne faktore wat die proses van dwelmmiddelafhanklikheid mag beïnvloed. So is die gevolge van dwelmmiddelafhanklikheid ook wydreikend. Glatt & Marks (1982:17) beweer dat geen dwelmmiddelafhanklike pasiënt 'n gevoel van tevredenheid of selfaktualisering ervaar nie aangesien 'n oorkoerelende bevredigende leefwyse ontbreek.

Guglielmo, et al., (1985:277 e.v.) is van mening dat individue met 'n lae selfbeeld of evaluering van die self, weerstand bied teen verandering. Hulle brei verder hierop uit deur hul stelling dat 'n lae selfbeeld en minimale selfaktualisering 'n bron is van pynlike gevoelens in die dwelmmiddelafhanklike se lewe. Dit lei tot herhaalde dwelmmiddelgebruik as 'n wanaangepaste poging tot hantering van pynlike ervarings.

Harms (1968:60) beweer dat die dwelmmiddelafhanklike pasiënt spanning ervaar as gevolg van onvervulde behoeftes, wat verband hou met 'n gevoel van wantroue in toekomsverwagtinge. Tesame met die gevoel van spanning, kom frustrasie voor wanneer die individu nie oor die vermoë beskik om sin in sy lewe te ervaar nie (Frankl, 1967: 17).

Hierdie frustrasie veroorsaak of versterk 'n onbeheerbare drang om 'n behoefte te bevredig. Hoewel elke unieke mens basies dieselfde behoeftes ervaar, verskil die intensiteit daarvan van individu tot individu. Ons kan dus aanvaar dat die ervaring van frustrasie lei tot 'n potensieel selfvernietigende aktiwiteit, wat onder andere die progressiewe, komplekse proses van dwelmmiddelafhanklikheid insluit (Frankl, 1979: 34).

Die soeke na sinbelewenis is 'n omskrywing en interpretasie van menswees. Sinbelewenis is dus die ervaring van betekenisvolheid van die lewe ten opsigte van uniekheid (Frankl, 1979: 68). Dit bied dus 'n interpretasie van die mens as unieke wese wat eintlik op soek is na sin. Hierdie wese rig sy soeke na iets of iemand wat nie maar weer net hyself is nie. Die mens se strewe is 'n basis vir geluk. Dit is dan

ABSTRACT

This study aims to determine how the drug dependant patient subjectively experiences his purpose in life, as well as establishing guide-lines for activating an experience of a life with a purpose during the rehabilitation programme of the drug dependant patient.

A qualitative model of research using an explorative and descriptive contextual study was used. By using a non - probable convenience selection method, 15 voluntary drug dependant patients were defined as units of analysis in order to determine the extent of their subjective experience of their purpose in life, using a semi - structured interview with the help of the "Purpose in life Test". The units of analysis complied with the criteria for drug dependancy and were studied within the given context, i.e. the short term unit inside the hospital environment. Data obtained, after completing the instrument of measurement, was processed using the point allocation system of the attitude scale in the first section, a coding and frequency analysis of important words in the second section, and the phenomenological method of Giorgi in the third section.

The results indicated that 14 out of the 15 units of analysis experienced their purpose in life as weak. From these results a programme for the activating of purpose in life experience was proposed and implemented on a single drug dependant patient who was selected as a case study. The data obtained during the pre-sentation of the programme consist of summaries made by the therapist during the course of each session, and independent evaluations of the therapist and the patient.

ook inderdaad die vervulling van lewenssin wat aan die mens grond vir geluk en bevrediging gee (Frankl, 1979: 19).

Die geestesongestelde individu, wat die dwelmmiddelafhanklike pasiënt insluit, se

primêre strewe is geluk en bevrediging. Hierdie pasiënte ontbeer die belewenis van sin in die lewe in hul ontvlugting van onhanteerbare situasies en 'n oorweldigende soeke na genot en plesier (Johnson et al, 1983: 136). Die geestesongestelde individu ontken geluk en bevrediging as uitvloeisels van 'n vervulde lewenssin, en verhef dit na die doel van die lewe (Frankl, 1979: 19).

Fokus word dus gerig op die sinbelewenis van die pasiënt ten einde die patroon van patologiese gebruik van dwelmmiddels te onderbreek, om 'n gesonde lewenstylfunksionering te verseker. (Frankl, 1967: 24) sien die mens se soeke na sinbelewenis as 'n soeke na waardes om na te streef en te verwesenlik. Hierdie waardes sluit kreatiewe waardes soos byvoorbeeld werks-funksionering, estetiese waardes (byvoorbeeld liefde, waardering vir die mooie, goeie en waarheid en die huwelik) en houdingswaardes (byvoorbeeld houdings teenoor onvermydelike gebeure soos lyding en die dood), in (Frankl, 1979: 34).

Die gevoel van wanhoop ontstaan wanneer die individu die lewe as sinloos ervaar. Hierdie gevoel skep 'n innerlike leegheid in die kern van die menslike self. Frankl (1975: 90) verwys na hierdie gevoel as 'n eksistensiële vakuum. Die ervaring van 'n eksistensiële vakuum kan aanleiding gee tot depressie, aggressie en afhanklikheidsversteurings, en gee verder aanleiding tot die onvermoë om waardes te aktualiseer (Frankl, 1985: 96, 120).

Die konsep van die behoefte aan sin en betekenis word aangedui as die mees fundamentele motiverende dryfkrag in 'n individu. Die individu word dus primêr gemotiveer deur sy soeke na betekenis vir sy bestaan en deur die strewe om hierdie betekenis te volvoer en so-doende potensieel waardes te aktualiseer (Frankl, 1967:77-78).

Indien hierdie sin en betekenis in die individu se lewe ontbreek, soek hy moontlik na valse versekering in eksterne faktore, wat dus ook dwelmmiddels insluit. Indien hierdie patologiese patroon van soeke na sin en betekenis onderbreek kan word, sal die patologiese gebruik van dwelmmiddels ook onderbreek word. Effektiewe soeke na en die bevredigende ervaring van sin en betekenis in die lewe kan dus sinvol aangewend word in die re-

habilitasie van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt.

DOELSTELLINGS VAN DIE STUDIE

In die lig van waarneming wat tot die keuse van hierdie navorsing aanleiding gegee het, word die volgende ten doel gestel:

Om ondersoek in te stel aangaande die subjektiewe sinbelewenis van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt.

Om riglyne vir die aktivering van sinbelewenis in die rehabilitasieprogram van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt daar te stel.

NAVORSINGSONTWERP EN -METODE

Die navorsingsontwerp en -metode word kortliks toegelig:

Navorsingsontwerp

Daar is in die navorsing gebruik gemaak van 'n kwalitatiewe model van navorsing by wyse van 'n verkennende en beskrywende kontekstuele studie.

Die navorsingsontwerp was verkennend van aard vanweë die feit dat die dwelmmiddelafhanklike pasiënt se subjektiewe sinbelewenis ondersoek is (Mouton & Marais, 1988:74). Die studie het dus die dwelmmiddelafhanklike se ervaring van sinbelewenis verken en nie die aspekte wat as realiteit daaroor aanvaar word nie. Die navorser se wyse van denke is verskuif van die teoretiese aspekte van die sin in die lewe na die realiteit van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt se subjektiewe ervaring daarvan. Die gevoelswaarde van die pasiënt se sinbelewenis is dus ondersoek (Burns & Grové, 1989:81).

Die studie was beskrywend van aard aangesien 'n indiepte beskrywing van 'n spesifieke individu gemaak is, naamlik die dwelmmiddelafhanklike pasiënt. Die belangrikste metodologiese oorweging in die studie was om akkurate data oor die dwelmmiddelafhanklike pasiënt sowel as oor sin in lewe, in te samel (Mouton & Marais, 1989:44-45).

Die navorser het dus die dwelmmiddelafhanklike pasiënt binne 'n gegewe konteks bestudeer, dit wil sê, binne die korttermyneneheid van 'n binnehospitaal opset. Die studie was dus kontekstueel deurdat bevindinge vanuit die verkennende en beskrywende studie van toepassing was op die dwelmmiddelafhanklike pasiënt wat reeds in die proses van behandeling was (Burns & Grove, 1987:84).

Navorsingsmetode

Die bepaling van ontledingseenhede, data insameling, die keuse van 'n meetinstrument en die dataverwerking van die studie het as volg verloop:

Bepaling van Ontledingseenhede

Die bepaling van ontledingseenhede het in twee fases verloop. Die werkswyse was as volg:

In die eerste fase is die ontledingseenhede vir die semi-gestruktureerde onderhoude bepaal. Die 15 ontledingseenhede is verkry deur middel van 'n nie-waarskynlike gerieflikheidsleksie met vrywilligers vir die voltooiing van semi-gestruktureerde onderhoudvoering (Abdellah & Levine, 1965:333). 'n Nie-waarskynlikheidsleksie is gebruik aangesien die populasie gespesifiseer is alvorens die ontledingseenhede geselekteer is. Daar is ook gebruik gemaak van 'n gerieflikheidsleksie aangesien die ontledingseenhede wel op die stadium van seleksie as binne pasiënte van die korttermyneneheid beskikbaar was vir deelname. Vrywilligers is geselekteer as ontledingseenhede aangesien hierdie individue self kon besluit of hulle aan die studie wou deelneem of nie (Abdellah & Levine, 1979:332-334). Die eerste 15 vrywillige pasiënte wat aan die kriteria vir seleksie voldoen het, is dus geselekteer.

Die homogeniteit van die geselekteerde ontledingseenhede is bepaal deur die kriteria vir seleksie wat as volg uiteengesit is:

- Die 15 pasiënte het toegestem tot die semi-gestruktureerde onderhoudvoering.
- Die pasiënte was nie aan die onderhoudvoerder bekend voor die onderhoudvoering nie.
- Die ontledingseenhede was pasiënte wat tydens die studie gehospitaliseer was in 'n korttermyn psigiatriese eenheid.
- Manlike sowel as vroulike pasiënte ouer as 18 jaar is by die seleksie ingesluit.
- Die pasiënte het voldoen aan die kriteria vir dwelmmiddelafhanklikheid soos uiteengesit in die DSM-III-R (1988:107).

Tydens die tweede fase is die ontledingseenhede vir die gevallestudie bepaal. Die kriteria vir seleksie van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt as gevallestudie vir die toepassing van die riglyne om sinbelewenis te aktiveer, is as volg gestel. Hierdie riglyne is slegs op 'n enkele pasiënt toegepas.

Die kriteria vir insluiting was as volg:

- Die pasiënt het nie deel uitgemaak van die 15 ontledingseenhede vir die semi-gestruktureerde onderhoude nie.
- Die pasiënt was ouer as 18 jaar.
- Die pasiënt het skriftelik toestemming verleen tot die opname per band, van 'n terapeutiese proses ten einde interaksie-analises van opgesomde gesprekke moontlik te kon maak.
- Die pasiënt het voldoen aan die kriteria vir dwelmmiddelafhanklikheid volgens die DSM-III-R (1988:107).

Data Insameling

Data is in twee fases ingesamel. Eerstens deur middel van semi-gestruktureerde onderhoudvoering waar die "Purpose in Life Test" as meetinstrument gebruik is. Die fisiese opset vir die afneem van die "Purpose in Life Test", was die van 'n vertrek binne die psigiatriese eenheid. Die onderhoud het in drie fases geskied, naamlik die verhoudingsfase, werksfase en die terminasiefase. Die duur van die onderhoud is vasgestel op 45 minute. Na die voorwaardes en verwagtinge van die onderhoud aan die ontledingseenheid verduidelik is, is die ontledingseenheid versoek om die vraelys binne 15 minute te voltooi. Die voorwaarde vir die terminasie van die onderhoud was bevestig as die voltooiing van die vraelys binne die gegewe tydperk. Die pasiënt se ervaring van die onderhoud is ondersoek en probleme is uitgeklaar. Na voltooiing en inhandiging van die vraelys is ondersteuning gebied en die vraelys is bespreek na aanleiding van die ontledingseenhede se behoeftes.

Die tweede fase van data insameling het as volg geskied:

Na die voltooiing van die semi-gestruktureerde onderhoude is riglyne daargestel vir die aktivering van sinbelewenis. Die program vir die aktivering van sinbelewenis is toegepas in 'n gevallestudie. Die program ter aktivering van sinbelewenis het uit agt sessies bestaan, waarvan die duur van elke sessie 45 minute was. Die sessies is versprei oor vier weke en het op maandae en donderdae plaasgevind. Met aanvang van elke sessie het die terapeut die doel en proses van elke sessie aan die pasiënt verduidelik. Na afloop van elke sessie is die pasiënt versoek om 'n skriftelike evaluasie van die sessie te maak. Die terapeut self het elke sessie skriftelik geëvalueer en wel na aanleiding van die dinarika van die proses en die onderliggende boodskappe. Die resultate van die geïmplementeerde program is verfyn en aangewend ten einde aanbevelings te maak vir die daarstelting van riglyne vir die aktivering van sinbelewenis in die rehabilitasieprogram van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt.

Die Meetinstrument

Die skaal vir die meting van sinbelewenis soos uiteengesit deur James Crumbaugh en Leonard Maholick, in die eksistensiële fenomenologie ("Purpose in Life Test") was as meetinstrument aangewend en deur die navorser self afgeneem.

Dataverwerking

Die semi-gestruktureerde onderhoude Dataverwerking van die semi-gestruktureerde onderhoude het na gelang van die drie onderskeie afdelings van die meetinstrument geskied.

- Afdeling A

Analise van data verkry uit Afdeling A van die meetinstrument, het na aanleiding van die

punttoekenning binne die houdingskaal van elk van die twintig items geskied. Vertolking van Afdeling A het geskied met behulp van die volgende skaaltelling:

Somtotaal van die 20 vrae = 140

Telling minder as 80 = minder effektiewe ervaring van sin in die lewe

Telling van 80 = Middelpunt

Telling tussen 80 en 96 = grys area

Telling tussen 96 en 128 = effektiewe subjektiewe sinbelewenis

Telling meer as 128 = gerusstellende ervaring van sin in die lewe.

- Afdeling B

Verwerking van data verkry in Afdeling B van die meetinstrument, het geskied op grond van die fenomenologiese metode van Giorgi: Elk van die 13 frases is as volg ontleed:

- * Kernwoorde wat gedui het op die betekenisinhoud van die oop-einde frases is onderstreep. Kodering van kernwoorde het dus eerstens plaasgevind. Daarna is frekwensie-ontleding van kernwoorde gedoen en is die kernwoorde getabelleer.
- * Na aanleiding van frekwensie-ontleding van kernwoorde, is temas geïdentifiseer en betekenis geformuleer. Die temas is in tabelvorm uiteengesit.
- * Na die formulering van betekenis van kernwoorde en temas, is betekenis in 'n derde tabel, naamlik waardekattegorieë getabelleer en wel na aanleiding van die waardes, houdingswaardes, estetiese waardes en kreatiewe waardes
- * Resultate is geïntegreer en 'n beskrywing van fenomene is aangedui. Laastens is die essensiële struktuur van die fenomeen geformuleer en insigte is geïntegreer en gesintetiseer in 'n beskrywende struktuur. Tabel 1 voorsien slegs 'n gedeelte van die oorspronklike tabel as aanduiding van hierdie metode as verwerking.

- Afdeling C

In Afdeling C is 'n nuwe beskrywing gegee van die individu se mikpunte, ambisies en doelstellings in die lewe en ook in watter mate eersgenoemde reeds bereik is. Analise van hierdie nuwe beskrywing het geskied volgens Giorgi se metode. Hierdie metode vereis dat die navorser sal toelaat dat die ondervinding van die ontledingseenheid sal ontvou op 'n onbevooroordeelde wyse (Omery, 1983:62). Na die nuwe beskrywings:

- * het die navorser die totale beskrywings gelees ten einde 'n geheelbeeld te verkry en het sy ook individuele eenhede geïdentifiseer
- * oorbodige elemente in die eenheid is geëlimineer, waarna die betekenis van die oorblywende eenhede opgeklaar of verwerk is.
- * laastens het die navorser die insigte of konsepte na 'n beskrywende struktuur geïnte-

greer en gesintetiseer (Forest, 1989:818). Tabel 2 dien as voorbeelde hiervan en dui die verwerking van slegs twee respondente se data aan.

Gevalllestudie

Na die voltooiing van die program ter aktivering van sinbelewenis, het die ontleding van die gevallestudie plaasgevind en wel deur middel van volledige opsommings van die verloop van elke sessie, asook 'n onafhanklike evaluasie van beide die pasiënt en die terapeut. Die doel van hierdie metodologie is hoofsaaklik om 'n eg menslike ervaring te kan verstaan.

Al agt sessies met die gevallestudie is op band geneem en opgesom. Na afloop van elke sessie is die ontledingseenheid versoek om 'n skriftelike evaluasie van die voltooide sessie weer te gee. Die navorser self het dagboek gehou waarin sy 'n inskrywing na elke onderhoud gemaak het. Tydens hierdie inskrywings het die navorser die onderliggende boodskap, die dinamika, asook die pasiënt se ervaring van die sessie beskryf. Die verfyning van konsepte het geskied deur die analisering van opsommings en evaluasies.

Woorde wat gedui het op die drie waardekattegorieë, asook woorde wat gedui het op gevoelsinhoud van sessies en evaluasies, is in tabelvorm geplaas. Die bewuswording van sinbelewenis is na aanleiding van die tabelle in 'n beskrywende struktuur geïntegreer en gesintetiseer. Tabel 3 voorsien slegs 'n gedeelte van die oorspronklike tabel ten einde die metode van dataverwerking te illustreer.

RESULTATE

Resultate van die semi-gestruktureerde onderhoude word bespreek na aanleiding van die drie onderskeie afdelings van die vraelys.

- Die houdingskaal in Afdeling A.

Na summering van die 15 ontledingseenhede se response het die volgende resultate volgens die vier moontlike kattegorieë geblyk:

- * Minder effektiewe ervaring van sin in die lewe (0 - 80) : 10 van die 15 ontledingseenhede se tellings val in die area
- * Grys area (80 - 96) : Vier uit die 15 ontledingseenhede se tellings val in die area
- * Effektiewe subjektiewe ervaring van sin in die lewe (96 - 128) : Een van die 15 ontledingseenhede se tellings val in die area
- * Geen van die ontledingseenhede het 'n gerusstellende ervaring van sin in die lewe ervaar nie.

Sien figuur 1 vir 'n grafiese voorstelling van die resultate van Afdeling A van die vraelys.

-Kodering en frekwensie-analise van kernwoord na die voltooiing van oop-einde frases in Afdeling B.

'n Volledige uiteensetting van die antwoorde na gelang van die voltooiing van die 13 oop-einde frases word weergegee in Tabel 1. Die uiteensetting volg die formaat van woorde verkry uit die voltooiing van oop-einde frases, afgeleide temas na gelang van woorde en daaropvolgende kattegorieë wat dui op kreatiewe, estetiese en houdingswaardes.

- Analise van die nuwe beskrywings verkry uit die voltooiing van die paragraaf in Afdeling C.

Elke respondent se resultate is apart weergegee in die formaat van eers woorde of frases in die skets geïdentifiseer, afgeleide temas na gelang van die woorde en daarna kategorisering na gelang van die drie waardekattegorieë.

Ten opsigte van die waardekattegorieë het die volgende geblyk:

- * Tien uit die 15 respondente se mikpunte, ambisies en doelstellings was gerig op kreatiewe waardes
- * Agt uit die 15 respondente se mikpunte, ambisies en doelstellings was gerig op estetiese waardes
- * Dertien uit die 15 respondente se mikpunte, ambisies en doelstellings was gerig op houdingswaardes

Sien Tabel 2 vir 'n uittreksel van die resultate verkry in Afdeling C van die vraelys.

BESPREKING

Die semi-gestruktureerde onderhoude

Na aanleiding van resultate en die verwerking van data na die voltooiing van die semi-gestruktureerde onderhoude ("Purpose in Life Test"), het die volgende gevolgtrekkings geblyk:

- Afdeling A: Tellings behaal in die houdingskaal. Veertien uit die 15 ontledingseenhede het 'n swak sinbelewenis ervaar, met slegs een met 'n effektiewe subjektiewe mate van sinbelewenis. Die afleiding kon dus gemaak word dat daar by die dwelmmiddelafhanklike pasiënt wel 'n gebrek aan sin in lewe is.

- Afdeling B: Voltooiing van oop-einde frases. Realisering het telkens geneig na negatiewe kreatiewe waardes waar die ontledingseenhede se onvermoë tot doelwitbepaling en -bereiking moontlik verband gehou het met die vrees vir faling. Geen doelstellings is bepaal nie vanweë die moontlikheid van faling indien 'n aksie wel aangepak sou word.

Idealisering is egter gerig op positiewe estetiese waardes en wel op inter- en intrapersoonlike funksioneringsvlakke. Die behoefte aan aanvaarding deur ander en die self was egter steeds 'n ideaal. Die realisering van hierdie behoeftes is moontlik blokkeer deur die vrees vir verwerping wat moontlik gekoppel kon word aan dwelmmiddelafhanklikheid wat as sosiaal onaanvaarbaar beskou word. Aktivering van effektiewe inter- en intrapersoonlike

funksionering is dus geïnhibeer deur 'n oneffektiewe lewensstylfunksionering. Deur die misbruik van dwelmmiddels is die gevoel van gebrek aan beheer versterk. Die dwelmmiddelafhanklike pasiënt het homself dus nie as 'n unieke individu beskou nie, maar slegs as deel van 'n proses, met sy eie lewensproses as onvoltooid. Die gebrek aan effektiewe sinbelewenis hou dus moontlik ook verband met die bewustheid van selfmoord as probleem-oplossingsmetode, wat ook kan dui op die gevoel van faling en gebrek aan beheer.

- Afdeling C: Nuwe beskrywing van mikpunte, ambisies en doelstellings. Die ontledingseenhede se toekomsgerigtheid het gewissel tussen werk, geloof en verhoudinge. Vanweë die gebrek aan sin in lewe, het hulle dit egter moeilik gevind om konkrete toekomsverwagtinge te formuleer. Hul negatiewe oriëntasie ten opsigte van doelbereiking en onbevredigende interpersoonlike funksionering is moontlik versterk deur die gevoel van mislukking, wat wantroue in toekomsverwagtinge bevorder het, en ook hul ervaring van sin in die lewe beperk het.

Samestelling van die program ter aktivering van sinbelewenis.

Na aanleiding van die gevolgtrekkings en afleidings na die verwerking van die resultate van die semigestruktureerde onderhoude, is 'n program saamgestel wat as volg daar uitsien:

- Sessie 1: Bepaling van die mate waartoe die dwelmmiddelafhanklike pasiënt tans sin in die lewe ervaar.
- Sessie 2: Bepaling van die kategorieë waarin die pasiënt betekenis in die lewe ervaar, met verwysing na kreatiewe, estetiese en houdingswaardes.
- Sessie 3: Aanmoediging van die pasiënt ten einde 'n oorsig te verkry van sy lewensloop vanaf geboorte met 'n strekking na die toekoms. Klem word gelê op ervaring wat sy inter- en intrapersoonlike funksionering beïnvloed.
- Sessie 4: Om uitklaring te vind van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt se waardes in die lewe en om die prioriteite van waardes te bepaal.
- Sessie 5: Om die behoeftes op interpersoonlike vlak te identifiseer en te verstaan, en ook om te bepaal hoe sterk hierdie behoeftes is en watter rol dit speel by ons betrokkenheid by ander.
- Sessie 6: Die dwelmmiddelafhanklike pasiënt se vermoëns of beskikking oor gereedskap in sy soeke na sin en betekenis in lewe, word ondersoek.
- Sessie 7: Om te bepaal wat die dwelmmiddelafhanklike pasiënt se stand ten opsigte van heelheid tans is, met spesifieke verwysing na finansiële,

sosiale, geestelike, beroeps, emosionele en fisiese aspekte.

Sessie 8: Om te bepaal in watter mate die dwelmmiddelafhanklike pasiënt sin in die lewe ervaar na voltooiing van die aktiveringsprogram.

RESULTATE

Resultate van die programaanbieding

Na die aanbieding van die program bestaande uit agt sessies op 'n enkele ontledingseenheid as gevallestudie was die resultate in tabelvorm weergegee. Sien Tabel 3 ter illustrasie van 'n uiteensetting van een van die sessies. Daar is gepoog om gevoelsinhoud en waardekatgoriëë volgens woorde en frases te identifiseer deurdat daar afsonderlik gelet is op die opsommings van die verloop van die sessie, die terapeut se evaluasie en daarna die evaluasie van die pasiënt.

BESPREKING

Die program ter aktivering van sinbelewenis

Na aanleiding van resultate verkry na die voltooiing van die program ter aktivering van sinbelewenis, kon die volgende gevolgtrekkings gemaak word:

Tydens die eerste sessie het die pasiënt hoë vlakke van ongemak en verwarring ervaar en is daar in 'n meerdere mate gefokus op negatiewe kreatiewe waardes. Die ervaring van faling het duidelik na vore gekom. Wanneer die geleentheid tot idealisering aan die pasiënt gebied is, het sy vry gevoel om te kon droom, en het die ekspressie van intrapsigiese behoeftes meer bewustelik plaasgevind. Met verloop van die program het die pasiënt steeds weerstand gebied teen die aanvaarding van verantwoordelijkheid, moontlik as gevolg van die vrees vir faling. Die bewuswording van waardes het aanvanklik met onsekerheid geskied as gevolg van vorige onsekerheid van waardes wat gelei het tot die vervaging van persoonlike behoeftes en waardes. Hierdie bewuswording het die eksplorasie van interpersoonlike aspekte geaktiveer en het gelei tot die verhoogde ervaring van beheer. Met die herwinning van beheer, kon sy haar behoeftes meer effektief verbaliseer, en dus die bepaling van waardes in 'n beter perspektief beskou.

Met terminasie van die programimplementering, was die pasiënt in 'n meerdere mate in staat om haar menswees in die toekoms te projekteer as gevolg van die meer effektiewe ervaring van sin in die lewe. Sessie een en agt het beide die voltooiing van die "Purpose in Life Test" ingesluit. Met terminasie was daar dus 'n meetbare verskil met 'n verbetering van 31 punte in Afdeling A van die vraelys. Resultate verkry in Afdelings B en C het ook gedui op 'n gevoel van positiewe afwagting ten opsigte van die lewe, en het ook gedui op 'n verminderde vrees vir faling. Die behoefte aan 'n meer gestruktureerde en duidelike

toekoms het duidelik na vore gekom, en het dus daarop gedui dat die pasiënt in 'n meerdere mate in beheer gevoel het. Die verwarring wat in die eerste sessie voorgekom het, is dus omgesit in doelstrewing.

TEKORTKOMINGE

Vervolgens word moontlike tekortkominge wat in die studie gevind is, beskryf.

Die meetinstrument

Die naam van die meetinstrument ("Purpose in Life Test"), kon by die ontledingseenhede die verwagting geskep het dat hulle "getoets" word en dus kon slaag of faal, en kon hul dus moontlik beïnvloed het in die beantwoording daarvan.

Seleksie van ontledingseenhede

'n Toestand van a-psigose is nie as kriteria vir die seleksie van die ontledingseenhede vasgestel nie en hulle is nie beraam vir die teenwoordigheid van waandenkbeelde en hallusinasies nie. Die enigste pasiënt wat wel 'n effektiewe subjektiewe sinbelewenis ervaar het, was wel psigoties ten tye van die onderhoud. Dit is dus moontlik dat hierdie ontledingseenheid 'n fantasiesinbelewenis ervaar het, en dat die psigotiese toestand die voltooiing van die meetinstrument kon beïnvloed.

Kriteria het slegs bepaal dat die ontledingseenhede bo die ouderdom van 18 jaar moes wees. Daar kon dus nie bepaal word of individue in verskillende ouderdomsgroepe dieselfde prioriteite aan waardes gestel het nie. Die moontlikheid bestaan dat individue in verskillende ouderdomsgroepe, se houdings verskil ten opsigte van spesifieke lewensgebeurlikhede.

Program ter aktivering van sinbelewenis

Die program kon moontlik op meer as een pasiënt geïmplementeer gewees het, en nie slegs op die enkele ontledingseenheid nie. 'n Breër spektrum toepassing sou meer sinvol kon bepaal of sinbelewenis in 'n effektiewe mate geaktiveer is.

Opvolgonderhoude met die pasiënt na 'n tydsverloop van byvoorbeeld een maand, kon sinvol wees ter bepaling van die mate waartoe waardes en sinbelewenis in haar lewe geïnternaliseer is.

AANBEVELINGS

Aan die hand van die geïmplementeerde program, kon die volgende aanbevelings gemaak word ten opsigte van riglyne vir die aktivering van sinbelewenis tydens die rehabilitasie van die dwelmmiddelafhanklike pasiënt. Aangesien die mens se soeke na sinbelewenis verband hou met sy soeke na waardes om na te streef en te verwesenlik, is die aanbevelings gemaak deur te verwys na die inhoudelike van so 'n program aan die hand van die 3 waardekatgoriëë naamlik kreatiewe, estetiese en houdingswaardes.

- Kreatiewe waardes

Hoewel ekstrinsieke motiverende faktore soos finansies, status en sukses wel van belang blyk te gewees het, ontbreek die vermoë tot effektiewe werksfunksionering in 'n groot mate. Tydens rehabilitasie behoort daar dus intensief aandag geskenk te word aan die pasiënt se toekomsverwagtinge met verwysing na sy eie potensiaal en vermoëns op werksgebied. Fokus behoort dus gerig te word op realistiese doelwitbepaling en die identifisering van rolfunksies en relevante rolverwagtinge. Eksplorاسie van gevoelens van frustrasie, verveeldheid en ledigheid word aanbeveel ten einde inhibering van bogenoemde intrinsieke motiverende faktore te verminder of uit te sluit. Daar moet ook gepoog word om meer effektiewe aanvaarding van verantwoordelikheid aan te moedig met behulp van die verwysing na die belang van betrokkenheid by betekenisvolle take as motiverende faktor.

- Estetiese waardes

'n Behoeftebepaling op intrapsigiese vlak behoort gedoen te word ten einde die dwelmmiddelafhanklike pasiënt se huidige stand in die proses van selfontwikkeling te bepaal.

Aangesien dit vanuit bevindinge geblyk het dat die ontbreking van die gevoel van "behoort aan" en groepsgebondenheid, die neiging versterk om dwelmmiddels as plaasvervanger te gebruik, behoort fokus gerig te word op die belang van funksionerende ondersteuningstelsels in die dwelmmiddelafhanklike se lewe.

- Houdingswaardes

Vanuit resultate het dit geblyk of die dwelmmiddelafhanklike pasiënt probleme ondervind in die aanvaarding van betekenis in lewensgebeurlikhede.

Tydens rehabilitasie moet die pasiënt se houding ten opsigte van lyding en die dood ondersoek word.

Die ervaring van onvermydelike gebeure kan moontlik geherformuleer word ten einde die besef van moontlikhede wat werklikhede kan

word te versterk.

Tydens die proses van rehabilitasie behoort die klem te val op die bewustheid van die vryheid om keuses te maak, en dan ook om die betekenis van die keuses te vind.

SLOT

Vanuit die studie het dit geblyk dat daar 'n gebrek aan sinbelewenis by die dwelmmiddelafhanklike pasiënt te bespeur is, en dat die gebrek aan sinbelewenis 'n gesonde lewensstylfunksionering affekteer. Aangesien die soeke na sinbelewenis in noue verband staan met die soeke na waardes, is daar in hierdie studie ondersoek ingestel aangaande die dwelmmiddelafhanklike pasiënt se subjektiewe sinbelewenis.

Bevindinge vanuit die eerste fase van die studie het getoon dat die meerderheid ontledingseenhede minder effektiewe sinbelewenis ervaar. Intra- en interpersoonlike behoeftes ten opsigte van meer effektiewe ervaring van sin in lewe is bepaal, en die verantwoordelikheid vir die aktivering van sin in lewe kon dus aanvaar word.

Die belang van kreatiewe, estetiese en houdingswaardes in die soeke na sin in lewe is intensief ondersoek.

In die tweede fase van die studie is 'n program ter aktivering van sinbelewenis op grond van hierdie waardes voorgestel. Tydens die aktivering van sinbelewenis, berus die verantwoordelikheid ook by die dwelmmiddelafhanklike pasiënt om die leemte ten opsigte van sin in lewe te erken en aanvaar.

Na die implementering van die program het dit geblyk of die pasiënt wat as gevallestudie deelgeneem het, wel in 'n meerdere mate bewus geword het van die sin in haar lewe.

Positief bydraende faktore in die aktivering van sinbelewenis, kon vanuit die bevindinge van die gevallestudie afgelei word. Dit blyk of die aanbieding van 'n program ter aktivering van sinbelewenis wel sinvol as integrale deel van 'n rehabilitasieprogram ten opsigte van

dwelmmiddel-afhanklikheid, ingesluit kan word.

BIBLIOGRAFIE

ABDELLAH, FG & LEVINE, E 1965: Better patient care through nursing research, London : Collier : McMillan Limited.

BURNS, N & GROVÉ, SK 1987: The practice of nursing research, conduct, critique and utilization: Philadelphia : Saunders.

FRANKL, VE 1967: Psychotherapy and existentialism. New York : Washington Square Press.

FRANKL, VE 1972: The doctor and the soul; second edition. USA: Pan American.

FRANKL, VE 1975: The unconscious god. New York : Washington Square Press.

FRANKL, VE 1975: Waarom lewe ek? Kaapstad : Tafelberg.

FRANKL, VE 1979: Sê ja vir die lewe. Kaapstad : Tafelberg.

GLATT, MM & MARKS, J 1982: The dependence phenomenon. Great Britain : MTP Press.

GUGLIELMO, R 1985: Development of self-esteem as a function of familial reception. *Journal of Drug Dependence*, 15 (3), 1985:277-284.

HARMS, E 1968: Drug addiction in youth. Oxford : Pergamon Press.

JOHNSON, DW 1986: Reaching out; interpersonal effectiveness and self-actualization; third edition. New Jersey : Prentice-Hall.

OMERY, A 1983: Phenomenology: A method for nursing research. *ANS*, 5(2), 1983: 49-63.

Marinda Steyn: MCur (Psigiatriese Verpleegkunde) J.G. Strijdom Hospitaal.

Minrie Greeff: MCur (Psigiatriese Verpleegkunde) RAU.

Marie Poggenpoel: DPhil (Verpleegkunde - Psigiatrie) RAU

**FIGUUR 1.
RESULTATE VAN DIE HOUDINGSKAAL IN AFDELING A
VAN DIE SEMI-GESTRUKTUREERDE ONDERHOUD.**

**TABEL 1.
'N UITTREKSEL VAN DIE RESULTATE VAN AFDELING B -
DIE VOLTOOIING VAN DIE OOP-EINDE FRASES.**

WOORDE VAN RESPONDENT	TEMA	WAARDEKATEGORIE
Vraag 1: More than anything, I want . .		
<ul style="list-style-type: none">- matriculate- farrier- myself- better person- God- loved and happy- God- friend- love- satisfaction- friend- freedom- free- die- stop drugs	<p>Werkfunksionering</p> <p>Betrokkenheid by die self, geestelike wese of ander</p> <p>Vryheid tot keuse</p>	<p>Kreatiewe waardes</p> <p>Estetiese waardes</p> <p>Houdingswaardes</p>
Vraag 2: My life is. .		
<ul style="list-style-type: none">- boring- worth more- trouble- empty- miserable- worthless- not organised- a mess- contradictory/unplanned- very difficult- very bleak- great- moeite werd- open- God	<p>Innerlike leegheid en disorganisasie van die bewuste</p> <p>Vryheid tot keuse en kwaliteit van selfbepaling</p> <p>Betrokkenheid by 'n geestelike wese</p>	<p>Kreatiewe waardes</p> <p>Houdingswaarde</p> <p>Estetiese waardes</p>

TABEL 2.
'N UITTREKSEL VAN DIE RESULTATE VAN AFDELING C -
NAÏEWE BESKRYWING VAN MIKPUNTE, AMBISIES EN DOELSTELLINGS.

WOORDE EN FRASES VOLGENS TEKSKODERING	TEMA	WAARDEKATEGORIE
Respondent Een		
Display manageress, matric	Beroep	Kreatiewe waarde
Studying at the moment, have achieved a certificate, want to function as a normal human being	Mate van motivering	Houdingswaarde
Rely on medication to survive and function	Woede teen medikasie	
Respondent Twee		
Ideaal om wedergebore te word	Geestelike aspek	Estetiese waarde (Intern)
Wil elk sportsoort beoefen vir 'n gesonde liggaam en brein	Mate van motivering. Betrokkenheid by self	Houdingswaarde

TABEL 3.
'N UITTREKSEL VAN DIE RESULTATE VAN DIE PROGRAMMAANBIEDING

OPSOMMING VAN DIE SESSIE	TERAPEUT SE EVALUASIE	PASIËNT SE EVALUASIE	
Sessie 1: "Purpose in Life Test"			
skuldgevoelens bitter weerstand verlig angstig	anstig huiwerig weerstand skuldgevoelens	verwar	Woorde of frases wat dui op gevoelsinhoud
Kreatiewe waardes woonplek en studies materiële besittings kos en klere, finansieel, werk, sukses en studies loopbaan	Werksfunksionering werksverwante sukses materiële fisiese versorging		Kreatiewe waardes
Behoeftte om van betekenis te wees vir kinders Kinders se geluk ondersteuning of	Versorging van kinders Emosionele versorging van kinders	Effense siening van self	Estetiese waardes
OPSOMMING VAN DIE SESSIE	TERAPEUT SE EVALUASIE	PASIËNT SE EVALUASIE	
hulp gelukkig oor self	funksionerende ondersteuningstelsel		
Behoeftte aan onhanklikheid			Houdingswaardes